

■ *Paraules que surten als exercicis escrits*

Enric, Raquel, ram, Ramon, ràpid -a, raqueta, rata, ratolí, rei -na, rem, rentar, res, resta, ric -a, riure, roca, roda, romput -uda, rotlo, Rut,

arròs, carro, corren, macarrons, serra, terra, terrat, torre, torró

arena, cadira, cara, caramel-lo, careta, Clara, diari, madura, mare, Maria, paperera, pare, paret, pera, Pere, pintura, plora, tiren, turista

arc, carpeta, carta, cartera, corda, Marta, perquè, persona, porc, port, porta, sorda, surt, entra, estret, nostra, quatre, tren, tres, trist/a, trompa, trompeta/es, tronc, truites

cranc, cresta, creu, cromo, croquetes, escriu, sucre, sucrera

Andreu, dret, quadrat, pren, prima

pruna, adormir, colors, cuiner, la mar, mocador, or, paner, pintor, porter, roncar, tractor

■ *Altres paraules amb les lletres anteriors + r que es poden treballar*

racó, ràdio, renou, res, ric, ros, rot, ruc

corral, correu, esquerra, morral, morro, torrent

aeroport, carretera, caure, coure, duro, encara, escuradents, esquiol, manera, Marina, mira, moure, número, Núria, pantera, paraula, paret, pirata, puré, rentadora, suro, tauró

arc de sant Martí, armari, Carme, carn, dimarts, helicòpter, hort, Martí, Menorca, parc, pardal (Eivissa i Menorca), quadern, serp, sord, sort, tard

astronauta, instruments, monstre, trampa, treure, tros

compra, prest (prompte a Eivissa), preu, prou

crac, crema, cric, cric-cric, cromos, crosta, cru/a, dimecres

drac, padrí, pedra, quadrat, quadre, síndria

ahir, carrer, cor, despertador, olor, ordinador, paper, parlar, partir, pastor, patinar, plorar, primer, pudor, remor (Eivissa), saler, sopar

■ Aspectes fonètics

La lletra **r** representa dos fonemes molt semblants:

- /r/ vibrant múltiple (anomenada també *vibrant*), com a *rei*, *carro*
- /r/ vibrant simple (anomenada també *bategant*), com a *cara*

Els dos fonemes són alveolars, vibrants (o ròtics) i sonors.

Farem notar que en dir [r] la llengua vibra com un motoret:

- la boca està un poc oberta;
- fem vibrar la punta de la llengua, que pega a la part de dalt de les dents, als alvèols;
- al mateix temps fem un renouet que notarem amb els dits a la gargamella i que ens permet «cantar» el so.

Sovint trobam infants que tenen dificultats a l'hora de pronunciar /r/ i diuen *lata* o *data* per *rata*. També n'hi ha que fan una vibració uvular, com en una **r** francesa.

Farem notar que en dir [r] fem una sola vibració, un so fluix i suau. No és el mateix una *careta* que una *carreta*.

També aquí ens trobarem amb casos de dificultat de pronúncia, per exemple *cala* per *cara*.

Aquests dos fonemes en posició final de síl·laba es neutralitzen: tant podem pronunciar *porta* amb [r] com amb [r]; no canvia el significat. A segons quins llocs es pronuncia d'una manera i a segons quins de l'altra, encara que predomina molt la pronúncia de la vibrant simple.

Proposam anomenar aquesta lletra «la lletra de *rei*».

■ Aspectes ortogràfics

Al final del primer cicle de primària convé que els infants escriguin:

- **r** sempre que sona fluixeta, i també a començament de paraula i entre consonant i vocal.
- **rr** quan sona forta i va entre dues vocals.

En els nivells anteriors procurarem que es vagin ajustant a la norma sobretot per memòria visual.

■ La grafia

Minúscula: podem acompanyar el gest amb aquestes paraules: «Comença amb un caminet per amunt. Després fa un terradet, caminet per avall i acaba per donar la mà a la lletra següent.»

Majúscula: començam amb el traç vertical de dalt a baix; aixecam el llapis fins arribar al punt inicial i la completam.

■ Activitat clau: Cançó-joc: Jo som el rei

(Cançó-joc tradicional d'Alemanya. Adapt. M. Martorell)

Un infant es passeja cantant aquesta cançó:

Jo som el rei
que du capell
i vol que tothom sigui
tan feliç com ell.
La la la la,
la la la la,
la la la la la la,
la la la la la

Els altres li demanen:

- Què mana el rei?

I el rei respon donant una ordre que tots hauran de complir, per exemple «que vos toqueu el nas!»

Llavors tots canten fent el que ha manat el rei:

L'hem de mirar,
l'hem d'imitar,
tots els qui feim rotllana
farem el que ell fa.

(L'esquix, 4. Barcelona: MF, 1971. Adaptació)

■ Exemples de frases per a llegir

Tenc una raqueta de colors.

Es pirata cau a la mar.

Per què estàs trista?

■ *Locucions*

- Estar com un **rei**.
- No poder anar ni amb **rodes**.
- Pobre com una **rata**.
- Més dur que una **roca**.
- Sentir córrer **ratolins** per dins la panxa.
- No anar de **res**.
- **Ros** com un fil d'**or**.
- No demanis **peres** al pi.
- Anar **cara** alta.
- Sembrar a l'**arena**.
- Cercar na **Maria** per la cuina (ficar-se en coses d'altri).
- Anar brut com un **porc**.
- Anar fora **corda** (molt exaltat).
- Esser **corda** i poal (esser inseparables).
- És **tard** i vol **ploure**.
- Un **tres** i no **res**.
- Com dos i **tres** fan cinc (amb tota seguretat).
- Fer **truita** (no anar a escola) (Eivissa).
- Somiar **truites** (tenir desitjos impossibles).
- Caminar com un **cranc** (cap enrere).
- De mel i **sucre** (delicat, amb ironia).
- No dir ni **pruna**.
- **Prim** com: un fideu, un tel de ceba, una orella de gat, el dit...
- Ulls com a **salers** (molt oberts).

■ *Refranys*

- Com més **rics**, més **rucs**.
- El **ruc** porta picarol, la **somera** també en vol.
- **Cara** neta sempre agrada.
- A mal temps, bona **cara**.
- Al llit i a la taula, a la **primera** paraula.
- A la taula i al llit, al primer **crit**.
- Moltes miques fan un **tros**.

■ *Endevinalles*

- Què fan un auto i un tren abans de partir?
(Estan **aturats**.)
- Què és allò que sembla més a un porc?
(un altre **porc**)

- Passa la mar i no es banya, no té boca i parla.
(una **carta**)
- En què s'assemblen els **horts** i els peus?
(Tots dos tenen plantes.)
- El tir en terra i no es romp, el tir dins l'aigua i es romp.
(el **paper**)
- Una cosa que se sent i no fa gens de renou.
(l'**olor**)

■ Cançons

Ton pare no té nas

(Cançó popular)

Molt joiósament

Ton pa-re no té nas, ton pa-re no té nas, ta ma-reés
xa-ta-ies teu ger-mà pe-tit, ies teu ger-mà pe-tit
tit en té per qua-tre

(Música transcrita per Xesc Crespi)

Ton pare no té nas,
ton pare no té nas,
ta mare és xata,
i es teu germà petit,
i es teu germà petit
té es nas de rata.
(O bé:
en té per quatre.)

Ton pare fa es dinar,
ton pare fa es dinar,
ta mare escura,
i es teu germà petit,
i es teu germà petit
talla verdura.

Ton pare és cocarroi,
ton pare es cocarroi,
ta mare és coca,
i es teu germà petit,
i es teu germà petit
bada sa boca.

Per la carretera un carreter

(Lletra i música d'Eduard Mayans)

Per la car-re-ter-raun car-re-ter

por-taun car-roamb qua-tre ro-des.

Per la carretera un carreter
porta un carro amb quatre rodes.

Per la car-re-ter-raun car-re-ter

Per la carretera un carreter
descarrega i passi-ho bé.

des-car-re-gai pas-si-ho bé.

(Lletra i música d'Eduard Mayans, dins *Cavallet de cartró*, LP. Ara va de bo, II) (Música transcrita per Pere Cortès)

La tempesta

(Lletra de F. Bofill, A. Puig i F. Serrat. Música d'Ireneu Segarra)

Buum!	Xec!
Ai quin tro!	Un llampec
Quina por!	ha sortit.
Tot és negre	Tots els núvols
i es fa fosc.	ha partit!

Musical notation for the song 'La tempesta'. It consists of two staves in 2/4 time. The first staff contains the lyrics: 'Buum! Ai quin tro! Quina por!'. The second staff contains the lyrics: 'Tot és negre i es fa fosc.'.

(Juguem cantant 1. Publicacions de l'Abadia de Montserrat)

Pedra, pedreta

(Cançó popular)

Pedra, pedreta,
ben rodoneta,
tiro, liro, là
tiro, liro, leta.

Musical notation for the song 'Pedra, pedreta'. It consists of two staves in 2/4 time. The first staff is marked 'Gronxat' and contains the lyrics: 'Pe- dra pe- dre- ta, ben ro- do- ne- ta,'. The second staff contains the lyrics: 'ti- ro- li- ro- là, ti- ro- li- ro- le- ta!'.

(Música transcrita per Pere Cortès)

■ Poesies

Romaní del caminet,
herba humil, floreta blava,
vora la vinya has crescut
entre el mar i la muntanya.

Tomàs Garcés

Rentadora

Roba blanca, roba blava,
roba de tots els colors,
la treus de la rentadora
amb un mareig fabulós.

Roba verda, roba groga,
no para mai de rodar.

Hi ha un mitjó que plora i plora:
ha perdut el seu germà.

Miquel Àngel Llauger (*A d'armari. Un abecedari de les coses*)

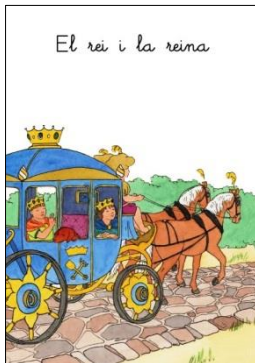
■ *Embarbussaments*

- Un carro carregat de terra roja
corria per la carretera de Randa
i es carreter roegava un roegó de pa rostit.
- Un carro carregat de terra roja
passava per la carretera de Porreres.
- Carrega el carro, carreter
que si tu el carregues, jo el descarregaré.
- Na Rita i na Rosa corren pes carrer.
Per què corren? Jo no ho sé.
- Cric, crac, catacrac, que no passa que no passa,
cric, crac, catacrac, que no passa pel forat.

■ *Contes per a explicar*

- «Sa rateta i s'avellaner». *Rondaies mallorquines*. Tom XIX. Editorial Moll
- *Els tres porquets* (conte popular)

■ Contes per a llegir tots sols

El rei i la reina

Llibre novè de la col·lecció *Ansa per ansa*.

Autora: Elisabet Abeyà Lafontana

Il·lustracions: Aina Bonner Eisenberg i Flavia

Constanza Gargiulo Rosa

Edició: INSTITUCIÓ FRANCESC DE BORJA MOLL

■ Jocs

• *La cadira*

Es col·loquen cadires en rotlo, una menys que jugadors. A un senyal (xiulet, mamballeta...), els jugadors comencen a córrer fent voltes al rotlo. A un altre senyal, els jugadors han d'intentar seure a una de les cadires. Com que en falta una, quedarà eliminat un jugador. Es lleva una cadira i es torna a començar. Així s'aniran eliminant cadires i jugadors fins que només en quedi un.

• *Mocadoret*

Es fan dos grups iguals. Cada grup dóna un nombre a cada jugador. Ningú no ha de saber els nombres de l'equip contrari. El conductor de joc es col·loca enmig, a unes vint passes de cada equip, amb un braç estès i aguantant amb la mà un mocador. Diu un nombre. Els dos jugadors que el tenen, un de cada banda, van a cercar el mocadoret. El jugador que l'agafa i el du al seu grup sense que l'altre el toqui, té un punt. Si l'altre jugador l'encalça i l'agafa, no té el punt. Guanya l'equip que aconsegueix més punts.

• *Cantarella per a triar*

Quantes pedres hi ha en aquest carrer?

Jo les sé comptar molt bé:

n'hi ha una,

n'hi ha dues,

n'hi ha tres,

n'hi ha quatre,

n'hi ha cinc,

n'hi ha sis,

n'hi ha set,

n'hi ha vuit,

n'hi ha nou,

per a entrar en es carrer nou,

un pintor i una pintora
que pintaven sant Joan.
Que surti sa més gran!

- **A la cadireta**

(Cançó i joc popular)

Dos jugadors s'agafen mútuament els braços encreuats i duen un altre jugador assegut damunt la cadira que formen els braços. Canten:

A la cadireta,
a la cadiró,
no menjaràs xulla
ni botifarró.

O bé:

A la cadireta,
a la cadiró,
un panet de quatre
i un botifarró.

(Cançons i jocs populars de Mallorca. Centre d'estudis de l'esplai)

- **En Pere crida en Pau**

Tots els jugadors estan asseguts en cercle. Un d'ells pren el nom de Pere, el següent, el de Pau i els altres es numeren a partir de l'1.

En Pere comença el joc dient: «En Pere crida en Pau». Aquest continua dient: «En Pau crida en tres». El jugador que té aquest nombre ha de respondre immediatament i ha de passar la crida a un altre.

Si un jugador s'equivoca o es torba, o bé queda eliminat, o bé passa al darrer lloc i es canvia la numeració de tots.

■ **Altres activitats**

- Fer **paper** reciclat
- Fer altres **treballs amb paper de diari**:
 - *màscara feta amb un globus folrat amb tires de paper encolat
 - * fer pasta de paper espessa i modelar-la
- **Imprimir amb taps de suro** banyats amb pintura
- Fer un collage aferrant materials diferents damunt cartó o fusta (**arròs, arena, terra, grava, papers, trossets de roba...**)
- Escoltar un poc la **ràdio**
- Fer un programa de **ràdio** per grups i enregistrar-lo
- **Pintar pedres** (lises i arrodonides)

Exemples de frases per al dictat de la pàg. 54:

Na Rut plora. Un carro ple de terra. Ses rodes són rodones.

Exemples de frases per al dictat de la pàg. 65:

Es pirata cau a la mar. Na Clara toca sa trompeta. Un cromo d'un drac.